

*téma dizertačnej práce
doktoradka*

*Teorie Shared space a její průrůmět do architektonické a urbanistické tvorby.
Mgr. Anton OSTACH*

ev.č. práce

školliteľ

školliace pracovisko

študijný program

študijný odbor

oponent

doc. Ing.arch. Irena Fialová

Ústav urbanismu, Fakulta architektury ČVUT v Praze

Architektura a urbanismus

Urbanismus a územní plánování

prof. Ing.arch. Bohumil Kováč, PhD., ÚUÚP FAD STU v Bratislave

Štatistické údaje o dizertačnej práci.

Predložená dizertačná práca (základný text) je spracovaná na 150 stranách, je členená na päť základných častí (Úvodná, Teoretická, Teoreticko-analytická, Empirická, Záverečná) v rámci ktorých je spolu 9 kapitol plus prílohy, literatúra a poznámky. Literatúra sa odvoláva na 88 súvisiacich titulov z toho 76 zahraničných, práca obsahuje 38 komentovaných obrázkov; poznámkový aparát má 23 komentárov.

a) K aktuálnosti predmetu dizertačnej práce.

Otázka verejných priestorov (VP) sa stáva jedným zo základných identifikátorov kvality života v meste / sídle. Problematika VP je témou viacerých odborov – zaujíma tak architektov, dopravných inžinierov, ako aj sociológov, ekonómov, ekológov ale aj komunálnych politikov a - občanov. Stáva sa vecou verejnou. Meniace sa predstavy spoločnosti na využívanie verejných priestorov ako aj ich potenciál na zlepšenie kvality životného prostredia sídla vytvárajú neustále nové požiadavky na verejný priestor, jeho plánovací manažment, navrhovanie, užívanie a údržbu. Z tohto pohľadu ide o permanentne aktuálnu problematiku. Jej spoločenskú dôležitosť podčiarkuje, že sa stáva aj politickou témou.

Autora v rámci verejných priestorov zaujíma problematika ulice. Ulica je súčasne dopravným priestorom – cieľom dizertačnej práce je formou tzv. zdieľaných priestorov (Shared space) hľadať riešenia vzájomného a bezpečného súžitia viacerých druhov dopravy v ulici – najmä pešieho pohybu ako nemotorickej formy dopravy v meste s motorovými druhmi dopravy. Táto otázka má tak aspekt urbanistický a tieto trendy môžu ovplyvniť aj urbanisticko-dopravnú koncepciu sídla a má svoj priemet do konkrétneho riešenia verejného priestoru, čo je už architektonickou dimenziou problematiky. Podstata problému sa bude odohrávať v tejto dimenzii, keďže pôjde o architektonicko-technické opatrenia potrebné pre fungovanie verejného priestoru na takomto princípe vzájomného rešpektu alebo až kooperácie rôznych foriem dopravy. Urbanistická dimenzia skôr napovie potrebu preferencie niektorého druhu, teda jej cieľom je hierarchizácia ulíc podľa ich potenciálu miery zdieľania (na základe miery integrácie a zblížovania alebo diferenciacie dopravy).

Napriek tomu, že problematika zdieľaných ulíc má svoju históriu a mnoho realizácií, je s ohľadom na neustály vývoj dopravných prostriedkov ako aj požiadaviek občanov na užívanie verejného priestoru, stále aktuálna. Podčiarkujú to aj výskumom nadobudnuté poznatky, ktoré vedú autora ku konštatácii, že problematika Shared space sa stáva svetovým trendom prestavby centrálnych ulíc (str.13).

b) K cieľom dizertačnej práce

Ako hlavnú otázku svojej dizertačnej práce autor uvádza (str.14), či je možné metódou zdieľaných priestorov dosiahnuť lepšie prepojenie verejného priestoru a dopravy. Kladie si ambiciózny cieľ, keď predmetom jeho záujmu nie sú len ulice v rezidenčných zónach, ale na základe zahraničných príkladov by túto metódu chcel aplikovať aj na vyššie triedy komunikačného systému miest. Ciele sú formulované formou 5-tich výskumných otázok (pomernie vysoká ambícia...).

Okrem toho si všimame, že na inom mieste (str.9) si autor za svoju inú úlohu kladie aj priblížiť teórie a metodiky a rozšírenie poznatkov o „Shared space“ na územie ČR, keďže konštatuje deficit literatúry ale aj legislatívy pre danú oblasť v ČR. V kap. 1.3 autor vyslovuje ambíciu práce slúžiť ako podklad pre MD ČR v záujme novelizovania noriem a zmeny filozofického náhľadu na dopravu v mestách (zmena systematizácie komunikácií).

Konštatujem, že vyhlásené ciele práca spĺňa.

c) K metódam dizertačnej práce.

Metódy sú opísané v kap. 2.3. a sú rozložené do 4 bodov : štúdia literatúry, terénny prieskum, rozhovory a komparácie.

Táto štruktúra metodického prístupu je v podstate klasická a na riešenie problematiky dizertácie vhodne zvolená. Okrem toho metodologicky je zaujímavé, že každá kapitola (teoretickej, teoreticko-analytickej, empirickej časti) ako aj štúdia obsahu a foriem Shared space môže byť samostatnou vedeckou kapitolou. Každá má svoj úvod, metodiku, terminológiu a závery (zhrnutie). Tento prístup umožnil autorovi uzatvoriť istý okruh / etapu výskumu a a vytvoriť tak pevné základy pre ďalšie skúmanie.

Osobitne treba oceniť zapojenie prípadových štúdií, ktorými je skúmanie chovanie sa niektorých pražských skľudnených ulíc (9) a vybraných príkladov zo zahraničia (2), kde došlo k premene dopravného priestoru vďaka skľudneniu dopravy. Údaje autor sústreďuje do jednotného passportu. Ich vzájomné porovnávanie je však problematické – napr. Husova je parametrami neporovnateľná s napr. Štefánikovou, kde jazdí hromadná koľajová doprava.

d) K dosiahnutým výsledkom a k novým poznatkom dizertačnej práce

Závery práce sú formulované v podobe výstupov, ktoré autor spája s odporučeniami. Okrem zistení, ktoré autor predpokladal už na začiatku výskumu, výstupy z teoretickej časti vrcholia najmä :

- vo vlastnej definícii „Shared space“ autora na str. 140 ako výstup č.4
- v definovaní kritérií rovnováhy pohybu a pobytu (výstup č.3)
- v typologickej klasifikácii zdieľaných ulíc, keď rozlišuje 4 typy (výstup č.6)

Zistenia typu „Vákuum v legislatíve“ alebo „absencia výskumnej bázy“ nie sú závermi vedeckého typu, ale skôr konštatáciami, ich zaradenie medzi kľúčové napriek ich nespornej užitočnosti preto považujem za sporné.

Kapitola „Odporúčenia pre ďalší výskum“ patrí tiež k dôležitým záverom práce, keďže na základe zistenia stavu problematiky naznačuje smery ďalšieho výskumu problematiky. V tejto kapitole autor formuluje o.i. aj požiadavku na prehodnotenie súčasného stavu hierarchie komunikácií, ktorá pomerne výrazne zväzuje ruky architektom a projektantom pri presadzovaní progresívnych – inde v zahraničí bežných – riešení.

e) K prínosu práce pre ďalší rozvoj vedy, techniky alebo umenia

Z hľadiska prínosov práca prináša relatívne komplexnú teoretickú sumarizáciu problematiky zdieľaných VP. Je to najmä vďaka kapitolám, ktoré sa venujú analýzám výsledkov zahraničných výskumov v danej problematike.

Pre miestnu pražskú prax je osobitným prínosom výstup č.5., ktorý vychádza z mapovania pražských zdieľaných verejných priestorov v podobe GIS. Táto kapitola môže byť aj podkladom na zadania študentských ateliérových prác na koncipovanie architektonických scenárov riešenia konkrétnych ulíc.

Autor uvádza veľmi dôležité a treba priznať aj zaujímavé výsledky výskumov Shared space napr. z hľadiska ich možností využívania všetkými obyvateľmi (str.71). Napriek tomu, že niektoré skupiny občanov (zrakovo postihnuté osoby, starší a všeobecne ľudia s obmedzenými schopnosťami pohybu) majú istú nedôveru k takto otvorenému priestoru, to však neznamená, že Shared space je nedokonalý verejný priestor – osobne vnímam tieto výsledky výskumu ako dôležité upozornenie na riešenie niektorých problémov a skupín užívateľov, ktoré zdieľaný priestor prináša.

Kapitola „Otázky pre ďalší výskum“ odhaľuje problémy, ktoré je potrebné v záujme „zdokonalenia“ uplatňovania zdieľaných verejných priestorov doriešiť tak teoreticky ako aj pravdepodobne aj normovo. Prináša témy pre ďalšie doktorandské štúdiá ale aj pre výskum fakulty v spojení s dopravnými ústavmi FSv.

f) Otázky, pripomienky a poznámky k dizertačnej práci

Na str. 22 sa zdá, akoby až *automobilitou* začali problémy ulice. Obrázok v závere poukazuje, že kónský pohon znamenal pre ulice snád' ešte väčší problém.

V čom spočíva urbanistický rozmer problematiky Shared space ?

Od verejného priestoru súčasne očakávame jeho príspevok k eliminácii negatívnych dopadov globálneho

otepl'ovania. Je táto problematika priestorovo zlučiteľná s teóriou Shared spaces ?

Aký význam má estetická kvalita ulice na chovanie sa jej užívateľov ?

Verejný priestor má fungovať cez deň aj v noci. Aký je rozdiel vo večernom fungovaní Shared space ?

Osobne si všímam citáciu Ben-Hamilton_Baillieho, ktorá považuje *Shared space ako spôsob uvažovania ľudí* (str.52). Má pravdu, otázka nie je vo výpočtoch dopravno-kapacitného zaťaženia ulíc, ale v hlavách spoločnosti – zmeniť prístup k spôsobom pohybu v meste ktorá umožní túto novú paradigmu dopravy. Predpokladá ale aj vzájomný rešpekt a empatiu užívateľov priestoru. Skrátka, vec je založená aj na slušnosti. Starosta NY Mike Bloomberg sa neopieral o výpočty, ale sledovali chovanie sa a adaptačné schopnosti verejného priestoru a jeho užívateľov – až z mäkkých a dočasných opatrení sa stali systémovo tvrdé (Times square).

Kapitola „Otázky pre ďalší výskum“ reaguje na niektoré z problémov, napr. je nastolená otázka „ako zlepšiť orientáciu hendikepovaných užívateľov v zdieľanom verejnom priestore“. Tu je otázkou, či ide len o orientáciu alebo aj hľadanie napr. fyzických prvkov v zdieľanom priestore, ktoré umožnia bezpečný pohyb aj ťažšie postihnutým z hľadiska orientácie aj pohybu a zvýšia ich dôveru k takýmto uliciam.

Autor kladie zdanlivo banálnu otázku pre ďalší výskum - výška obrubníka. Aké kritériá by autor sledoval ?

Oponent zažil už pred vyše 40 rokmi realizácie Woonerf v Holandsku. Ktoré z ich princípov sa dajú aplikovať v zdieľanom priestore s vyššou mierou dopravy ?

Autor dizertácie si určite všimol odlišnosti vo vodorovnom dopravnom značení v Anglicku (str.100). Môže mať dizajn značenia vplyv na chovanie sa účastníkov priestoru ?

V odporučení č.10 na str. 147 autor uvádza potrebu spolupráce rôznych profesií. Aký základný okruh je potrebný, aké by mali práva (napr. byť autorom riešenia) a aké povinnosti a najmä zodpovednosť (teda aký je vzťah k odbornej spôsobilosti - má byť na čele tímu architekt alebo dopravný inžinier...?),...

h) Vyjadrenie k formálnej stránke vypracovania dizertačnej práce.

Po formálnej stránke práca spĺňa požiadavky na dizertačné práce, bohatosť odkazov na literatúru svedčí o hlbokom štúdiu problematiky. Z hľadiska urbanizácie planéty a koncentrácie obyvateľstva do miest je zaujímavým podkladom aj publikácia Edw. Glaesera – Triumf mesta, ktorú odporúčam autorovi tiež do pozornosti aj keď sa priamo nezaoberá problematikou Shared space.

Rozsah práce je však nadštandardný, je to však dané zaradením analýz ulíc. Keďže niektoré kapitoly majú v zásade príbuznú štruktúru, v práci sa dobre orientuje.

Dôležitou súčasťou práce je výklad pojmov – terminologický aparát, ktorý jednoznačne definuje základné pojmy predmetu práce.

i) Splnenie podmienok kladených na dizertačnú prácu

Práca spĺňa podmienky kladené na dizertačnú prácu. Autor preukázal schopnosť a pripravenosť na samostatnú vedeckú a tvorivú činnosť v oblasti výskumu alebo vývoja alebo na samostatnú teoretickú a tvorivú umeleckú činnosť. Prácu odporúčam k obhajobe a po úspešnej obhajobe odporúčam udeliť titul PhD.

V Bratislave, 01.12.2021

prof. Ing.arch. Bohumil Kováč, PhD.

Grafické príklady k niektorým oponentským poznámkam

„Zdieľaný priestor“ len so živými tvormi, v ktorom sa chodci tlačia ku stenám budov aj vďaka úzkym chodníkom (ako šírka leukoplastu, Il'f -_Petrov, Zlaté teľa).

Boli časy keď ani motorová doprava nevládla priestorom, akurát ho zapratala vďaka absencii pravidiel.

Drážďany – Wilsdruffer str. pôvodne viacpruhový automobilový bulvár na obvode zóny Pragerstrasse je výrazne čo do počtu jazdných pruhov redukovaný, so symbolickými obrubníkmi, s pruhmi pre cyklistov...

Bratislava Krížna ul. – hlavná radiálna trasa vedúca do priameho centra mesta – asfaltom a dopravou zdecimovaný verejný priestor bez zelene, jedinej lavičky(stav 2021).... návrh na zobytnenie ulice (1995, B. Kováč)